

- *Про діяльність Національного центру «Мала академія наук України» (доповідач — член-кореспондент НАН України С.О. Довгий)*
- *Наукові повідомлення молодих учених НАН України (доповідачі — кандидат хімічних наук К.В. Калініченко; кандидат геологічних наук С.В. Мичак; кандидат історичних наук П.І. Чорній)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ

2 березня 2016 року

На засіданні Президії НАН України 2 березня 2016 р. члени Президії НАН України та запрошені заслухали наукову доповідь президента Малої академії наук (МАН) України члена-кореспондента НАН України **Станіслава Олексійовича Довгого** про діяльність Національного центру «Мала академія наук України» (див. стенограму на с. 47).

Доповідь було присвячено історії, еволюції організаційної структури та здобуткам МАН, вихованців якої на сьогодні налічується вже близько 25 тис. осіб. Завдяки постійній підтримці НАН України і МОН України вдалося не лише зберегти традиційні для МАН напрями, а й побудувати потужну загальнодержавну систему пошуку та підтримки обдарованих дітей. Згідно з новою редакцією Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», МАН України «організує й забезпечує участь учнівської молоді в дослідницько-експериментальній, науковій, конструкторській, винахідницькій та пошуковій діяльності, сприяє формуванню інтелектуального капіталу нації, вихованню майбутньої наукової зміни», а також здійснює координацію діяльності системи спеціалізованих позашкільних навчальних закладів. За останні роки було започатковано близько 20 нових освітньо-наукових, культурно-мистецьких, благодійних, громадянсько-патріотичних проєктів, реалізовано багато креативних ідей щодо ефективнішого залучення до творчості обдарованої молоді.

Під час обговорення доповіді директор Інституту гідромеханіки НАН України академік НАН України **Віктор Тимофійович Грінченко** підкреслив, що співробітники академічних установ дуже охоче співпрацюють з педагогами і вихованцями МАН, оскільки в ній створено всі умови для розвитку інтелекту і творчого потенціалу молоді. Завдяки високому професіоналізму викладачів, наявності сучасної матеріально-технічної бази і особливій творчій атмосфері, яка панує в МАН, її вихованці мають гарний стимул до постійного вдосконалення своїх

Доповідь члена-кореспондента НАН України
Станіслава Олексійовича Довгого

Виступ академіка НАН України
Віктора Тимофійовича Грінченка

Виступ академіка НАН України
Михайла Захаровича Згуровського

знань. Крім того, академік В.Т. Грінченко закликав наукову молодь МАН активніше долучатися до поповнення бази статей українського розділу інформаційного порталу «Вікіпедія», який має значний освітній потенціал.

Ректор Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» академік НАН України **Михайло Захарович Згуровський** високо оцінив роль МАН в освітніх процесах сучасної України. На жаль, панівні сьогодні формальні методи навчання, орієнтовані передусім на складання іспитів за системою загального незалежного оцінювання, не призвичаюють школярів до критичного і креативного мислення, а навпаки, тренують їх на виконання завдань за певними шаблонами. В цих умовах МАН, надаючи підтримку обдарованій учнівській молоді та скеровуючи її до творчого підходу в пошуку рішень нестандартних проблем, певним чином перебирає на себе функцію підготовки і виховання людського капіталу в Україні. На думку академіка М.З. Згуровського, лише в такий спосіб можна виховати справжніх науковців. Тому МАН довела свою високу ефективність і є справжнім національним надбанням нашої держави.

Заступник Міністра освіти і науки України доктор фізико-математичних наук **Максим Віталійович Стріха** підкреслив, що МАН є одним із надзвичайно успішних загальнонаціональних проєктів, прикладом плідної співпраці наукової та освітньої сфери. Він особливо наголосив на необхідності залучення обдарованої учнівської молоді до дослідницької діяльності в галузі природничих і технічних наук, адже без цього Україна ризикує втратити шанс на подальший високотехнологічний розвиток.

Голова Північно-Східного наукового центру НАН України та МОН України академік НАН України **Володимир Петрович Семиноженко** зауважив, що МАН реалізує багато ініціатив у роботі зі шкільною молоддю спільно з ученими установ Північно-Східного наукового центру. Так, науковці академічних інститутів регулярно читають лекції учням загальноосвітніх навчальних закладів. З метою охоплення максимально широкою аудиторії планується

створити науково-популярний youtube-канал і наповнювати його контент відеозаписами найкращих таких лекцій. Академік В.П. Семиноженко відзначив також активну участь учнів і педагогів регіональних відділень МАН у різних заходах з популяризації науки в Україні, зокрема у днях науки і наукових пікніках.

Директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України **Ярослав Степанович Яцків** високо оцінив діяльність МАН і особливо відзначив ефективність організаторської роботи її президента — члена-кореспондента НАН України С.О. Довгого. Він звернув увагу на результати співробітництва МАН з Українською астрономічною асоціацією, а також висловив подяку членам МАН, які активно співпрацюють з редакцією науково-популярного журналу «Світогляд».

На думку президента Національної академії педагогічних наук України академіка НАН України **Василя Григоровича Кременя**, у своїй діяльності МАН успішно виконує два основні завдання — по-перше, виявляє здібних до дослідницької роботи дітей та надає їм усебічну підтримку і, по-друге, сприяє переходу вітчизняної системи загальної середньої освіти до дитиноцентризму й усвідомлення необхідності індивідуального підходу до учнів, кожен з яких обдарований по-своєму і має власні таланти.

В обговоренні доповіді взяли також участь ректор Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка доктор економічних наук В.О. Онищенко, заступник голови Північно-Східного наукового центру НАН України та МОН України, директор Державного фонду фундаментальних досліджень України академік НАН України Б.В. Гриньов.

Підсумовуючи виступи, академік НАН України **Борис Євгенович Патон** зазначив, що в останні роки, незважаючи на складні соціально-економічні умови, НАН України значно активізувала підтримку Малої академії наук. На сьогодні ця робота законодавчо закріплена у новому Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність», одним із важливих досягнень якого є збереження державного фінансування потужної загальнодержавної

Виступ академіка НАН України
Володимира Петровича Семиноженка

Виступ академіка НАН України
Ярослава Степановича Яцківа

Виступ академіка НАН України
Василя Григоровича Кременя

Виступ кандидата хімічних наук К.В. Калініченко

Виступ кандидата геологічних наук С.В. Мичака

Виступ кандидата історичних наук П.І. Чорнія

системи пошуку та підтримки обдарованих дітей. За сприяння НАН України все більше провідних науковців беруть активну участь у

проведенні всеукраїнських заходів, наукових лекторіїв та літніх шкіл МАН. Підтримка як традиційних форм роботи, так і нових проектів МАН залишається найважливішим завданням для Академії. Ця підтримка і сприяння Міністерства освіти і науки України вже почали давати помітні результати. До наукових установ і університетів приходить нова генерація дослідників — вихованців МАН.

Особливу увагу МАН приділяє розвитку міжнародної співпраці, зокрема участі переможців конкурсів у міжнародних наукових школах, конференціях, олімпіадах, конкурсах молодих учених тощо. Українські учні і педагоги щороку беруть участь у навчальних програмах Аргонської національної лабораторії, Наукової лабораторії з біофізики Університету Геттінгена, Європейської організації ядерних досліджень.

На завершення розгляду питання відбулося нагородження учнів — переможців всеукраїнських конкурсів подяками Малої академії наук за активну науково-дослідницьку та винахідницьку діяльність.

* * *

Далі учасники засідання заслухали наукові повідомлення молодих учених НАН України.

Виступ старшого наукового співробітника Інституту біоколоїдної хімії ім. Ф.Д. Овчаренка НАН України кандидата хімічних наук **Кіри Володимирівни Калініченко** «Створення високоефективних ґрунтосубстратів на основі гелевих композицій для рослинництва та рекреації техногенних земель» було присвячено актуальній проблемі утилізації мулових відходів станцій біологічної очистки муніципальних стічних вод як ефективних субстратів для підвищення врожайності та якості рослинної продукції. Як відомо, для гармонійного розвитку рослин необхідні мікро- та макроелементи, які здатні в біодоступній формі пролонговано виділятися з ґрунту під дією ексудатів коренів рослин або мікробних метаболітів. Метою роботи було вивчення закономірностей утримування важких металів (мікроелементів) у біота гідрогелевих матрицях, їх десорбції під дією

хімічних і природних екстрактів. У результаті запропоновано принципові схеми одержання високоефективних ґрунтосубстратів на основі акрилового гідрогелю та мулового біогелю, розроблено біоколоїдні основи «зеленої технології» поліпшення структури і родючості виснажених земель (див. докладніше на с. 84).

У науковому повідомленні докторанта Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України кандидата геологічних наук **Сергія Володимировича Мичака** «Геодинамічний розвиток Українського щита та утворення родовищ корисних копалин за даними геофізичних та геохронологічних досліджень» йшлося про дослідження тектонічних рухів, що відбувалися в західній і центральній частинах Українського щита в період 1,80–1,73 млрд років тому, в процесі об'єднання мікроконтинентів Фенноскандії і Сарматії та формування в цей час Коростенського плутону, багатого на родовища титану, та Корсунь-Новомиргородського плутону, в якому розвідано родовища рідкісних металів (молібден, цирконій, літій), благородних металів (золото) та радіоактивних елементів (уран). Досліджено тріщинуватість гірських порід у межах плутонів і визначено поля напружень, на основі яких встановлено характер та напрямок сил, що призвели до структурних змін у західній і центральній частинах Українського щита. Результати комплексного застосування тектонофізичних, палеомагнітних і радіогеохронологічних методів дослідження підтверджують обертання і переміщення мікроконтинентів та блоків літосфери для цього періоду, що зумовлює розроблення нових пошукових критеріїв на корисні копалини і дає змогу спрогнозувати, що широтні зони західної частини Українського щита є також перспективними на родовища корисних копалин.

Метою дослідження наукового співробітника Інституту народознавства НАН України кандидата історичних наук **Петра Ігоровича Чорнія** «Соціокультурний простір Західної України в XX — на початку XXI ст.: тенденції та перспективи розвитку» є мультидисциплінарне вивчення змісту, умов та особливостей

трансформації поліетнічного соціокультурного простору теренів двох сусідніх регіонів Західної України — Галичини і Волині. Вивчення процесів зміни етнотемографічної структури населення на цих землях, міжетнічних відносин та соціокультурних трансформацій, що відбувалися на них упродовж усього XX ст., а також їх наслідків на початку XXI ст., є важливим завданням, особливо в період, коли Україна стає учасницею багатьох глобалізаційних, зокрема міграційних, процесів і намагається інтегруватися у Європейське співтовариство. У подальшому результати дослідження можуть сприяти глибшому розумінню зазначених трансформацій і зробити певний внесок у наукове забезпечення коректної державної політики в цих регіонах України.

В обговоренні взяли участь академік НАН України Б.Є. Патон, перший віце-президент НАН України академік НАН України А.Г. Намумовець, віце-президент НАН України академік НАН України С.І. Пирожков, академік-секретар Відділення загальної біології НАН України, директор Інституту фізіології рослин і генетики НАН України академік НАН України В.В. Моргун, т.в.о. директора Інституту біоколоїдної хімії ім. Ф.Д. Овчаренка НАН України доктор технічних наук В.А. Прокопенко, директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків, академік-секретар Відділення хімії НАН України, директор Інституту хімії поверхні ім. О.О. Чуйка НАН України академік НАН України М.Т. Картель, директор Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України академік НАН України В.І. Старостенко, академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, директор Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України академік НАН України М.Г. Жулинський, голова Західного наукового центру НАН України та МОН України, директор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України академік НАН України З.Т. Назарчук, директор Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» академік НАН України В.М. Геєць,

директор Інституту археології НАН України академік НАН України П.П. Толочко.

Президія НАН України схвалила заслухати повідомлення молодих учених і, згідно з Порядком конкурсного відбору молодих учених НАН України для виступів на засіданнях Президії НАН України та надання цільового фінансування з метою підтримки їхніх наукових досліджень, доручила Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України разом із Науково-організаційним відділом Президії НАН України під час підготовки проекту постанови Президії НАН України «Про відкриття у 2017 році додаткових відомчих тем для молодих учених-доповідачів» передбачити додаткові кошти на виконання цих тем.

* * *

Члени Президії НАН України заслухали також інформацію:

- про тимчасовий порядок виборів керівника наукової установи НАН України;
- присудження Національною академією наук України премій імені видатних учених України, премій для молодих учених і студентів вищих навчальних закладів, нагородження грамотами Президії НАН України за кращі наукові роботи та встановлення розміру премій НАН України за підсумками конкурсу 2015 року;
- створення на базі Державної установи «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України» Центру інновацій та технологічного розвитку;
- підготовку заходів НАН України з реалізації результатів Паризького саміту ООН з питань зміни клімату;
- затвердження Положення про Раду молодих учених НАН України;
- розмір стипендій Президента України для молодих учених;
- продовження фінансування проектів науково-дослідних робіт молодих учених НАН України у 2016 р.;
- проект Звіту про діяльність Національної академії наук України у 2015 році;
- обліковий склад членів Національної академії наук України на час проведення Загальних зборів НАН України;
- квоти делегування наукових працівників для участі у сесії Загальних зборів НАН України 14 квітня 2016 р.;

- про внесення змін до розподілу обов'язків між членами Президії НАН України.

* * *

Крім того, Президія НАН України ухвалила низку організаційних і кадрових рішень.

Погоджено призначення:

- члена-кореспондента НАН України **Ошкадьорова Станіслава Петровича** на посаду головного наукового співробітника Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України;
- доктора технічних наук **Іванченка Володимира Григоровича** на посаду головного наукового співробітника Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України;
- доктора фізико-математичних наук **Єременко Зої Єлвіни** на посаду завідувача відділу акустичної та електромагнітної спектроскопії Інституту радіофізики та електроніки ім. О.Я. Усикова НАН України.

Відзнакою НАН України «За сприяння розвитку науки» нагороджено:

- директора Міжнародного міжурядового науково-дослідного центру — Об'єданого інституту ядерних досліджень академіка РАН **Матвєєва Віктора Анатолійовича** з нагоди 60-річчя від дня заснування установи та за визначний внесок у розвиток сучасної фізики і хімії, багатолітнє плідне міжнародне науково-технічне співробітництво, зміцнення творчих зв'язків з установами НАН України і сприяння розвитку української науки.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- радника Президії НАН України, завідувача відділу Інституту електродинаміки НАН України академіка НАН України **Стогнія Бориса Сергійовича** за багатолітню плідну працю вченого, педагога і організатора наукових досліджень та визначний особистий внесок у заснування і розвиток провідної наукової школи у галузі електроенергетики;
- заступника директора з наукової роботи Інституту фізики НАН України, члена-кореспондента НАН України **Негрійка Анатолія Михайловича** за вагомих особистий внесок в удосконалення системи проведення і організацію всеукраїнських заходів з пошуку, розвитку творчості і підтримки обдарованої учнівської молоді, залучення її до науково-дослідницької роботи, формування активної громадянської позиції учнів.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- працівників Міжнародного міжурядового науково-дослідного центру — Об'єданого інституту ядер-

них досліджень — віце-директора, доктора фізико-математичних наук **Іткіса Михайла Григоровича**; віце-директора, доктора фізико-математичних наук **Ледницькі Ріхарда**; віце-директора, члена-кореспондента РАН **Трубнікова Григорія Володимировича** — з нагоди 60-річчя від дня заснування установи та за визначний внесок у розвиток сучасної фізики і хімії, багатолітнє плідне міжнародне науково-технічне співробітництво, зміцнення творчих зв'язків з установами НАН України і сприяння розвитку української науки;

- завідувача відділу Національного центру «Мала академія наук України» кандидата педагогічних наук **Чернецького Ігоря Станіславовича** за вагомий особистий внесок в удосконалення системи проведення і організацію всеукраїнських заходів з пошуку, розвитку творчості і підтримки обдарованої учнівської молоді, залучення її до науково-дослідницької роботи, формування активної громадянської позиції учнів.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- головного інженера Інституту фізики НАН України **Погорілого Олега Миколайовича** за багатолітню плідну працю, високопрофесійне виконання посадових обов'язків та вагомий особистий внесок у забезпечення проведення наукових досліджень в інституті;

- начальника Військово-мобілізаційного відділу Президії НАН України **Родіна Сергія Миколайовича** за багатолітню сумлінну працю та високий професіоналізм при виконанні посадових обов'язків;

- директора Навчально-наукового центру Об'єднаного інституту ядерних досліджень доктора фізико-математичних наук **Пакуляка Станіслава Здиславовича** з нагоди 60-річчя від дня заснування установи та за визначний внесок у розвиток сучасної фізики і хімії, багатолітнє плідне міжнародне науково-технічне співробітництво, зміцнення творчих зв'язків з установами НАН України і сприяння розвитку української науки;

- працівників Національного центру «Мала академія наук України» — доктора фізико-математичних наук, професора **Зауличного Ярослава Васильовича**; старшого наукового співробітника **Попову Марину Анатоліївну**; кандидата філологічних наук **Чистяка Дмитра Олександровича** — за вагомий особистий внесок в удосконалення системи проведення і організацію всеукраїнських заходів з пошуку, розвитку творчості і підтримки обдарованої учнівської молоді, залучення її до науково-дослідницької роботи, формування активної громадянської позиції учнів.

Подякою НАН України відзначено:

- віце-президента Міжнародної асоціації українців, директора Музею української культури у місті Свидник (Словаччина) доктора історичних наук **Сополигу Мирослава Дмитровича** за багатолітню плідну працю вченого-музезнавця, етнографа, дослідника культури і мистецтва українців Східної Словаччини та активну співпрацю з науковими установами НАН України;

- головного інженера Об'єднаного інституту ядерних досліджень члена-кореспондента РАН **Ширкова Григорія Дмитровича** з нагоди 60-річчя від дня заснування установи та за визначний внесок у розвиток сучасної фізики і хімії, багатолітнє плідне міжнародне науково-технічне співробітництво, зміцнення творчих зв'язків з установами НАН України і сприяння розвитку української науки;

- працівників Національного центру «Мала академія наук України» — завідувача відділу **Гайдай Людмилу Миколаївну**; завідувача відділу **Кічайкіну Софію Іванівну**; студента II курсу НТУУ «КПІ» **Селезьова Івана Валерійовича** — за вагомий особистий внесок в удосконалення системи проведення і організацію всеукраїнських заходів з пошуку, розвитку творчості і підтримки обдарованої учнівської молоді, залучення її до науково-дослідницької роботи, формування активної громадянської позиції учнів.

За матеріалами засідання підготувала О.О. МЕЛЕЖИК